

Nový kódex bude meniť pravidlá

Odpovedá
Eduard Szattler,
partner advokátskej kancelárie
Vojčík & Partners

1. Občiansky zákonník Nová legislatíva, ktorá má začať platiť od druhej polovice budú- ceho roka, prináša veľké zmeny v oblasti majetkových, rodinných a dedičských vzťahov. Ktoré sú tie najdôležitejšie?

Podstatné zmeny, ktoré prináša nový Občiansky zákonník, sa týkajú najmä zmluvného práva, dedenia, spoločného majetku manželov a ďalších oblastí. Nová právna úprava sa zároveň dotkne veľkého počtu ďalších právnych predpisov. Medzi najzásadnejšie zmeny patrí odstránenie takzvanej dvojkoľajnosti zmluvného súkromného práva. Doteraz totiž platilo, že viaceré zmluvné typy boli odlišne upravené v Občianskom aj v Obchodnom zákonníku. Napríklad inak bola upravená kúpna zmluva v Občianskom a inak v Obchodnom zákonníku. Po novom sa záväzková časť Obchodného zákonníka presúva do Občianskeho zákonníka. Pre každý zmluvný typ tak už bude existovať jednotný režim s prípadnými špecifikami pre spotrebiteľa či podnikateľa. Zároveň sa zavádza jednotná všeobecná premľacia lehota a zostávajú zachované osobitné premľacie lehoty. Pri premľaní totiž platí, že ak sa právo neuplatní včas, premľí sa a nemožno sa úspešne domáhať ochrany takého práva na súde, ak sa vznesie námietka premľania. Namiesto doterajšieho rozdielu medzi trojročnou všeobecnou premľacou dobou v občianskoprávných vzťahoch a štvorročnou v obchodných vzťahoch sa zavádza jednotná trojročná všeobecná premľacia lehota. Strany si dokonca budú môcť dĺžku premľacej doby aj dohodnúť v rozmedzí od jedného do 10 rokov. Zákonník zavádza aj nové pravidlá náhrady škody a systematickejšie rozlišuje zmluvnú a mimozmluvnú zodpovednosť. Pri porušení zmluvnej povinnosti v určitých prípadoch uplatňuje objektívny princíp, zatiaľ čo mimozmluvná zodpovednosť zostáva založená najmä na zavinení. Zároveň upravuje osobitné prípady objektívnej zodpovednosti a podmienky, za ktorých sa možno zodpovednosti za škodu zbaviť.

2. Nové inštitúty Pokiaľ ide o možnosti odkáza- nia majetku, k doterajšiemu zá- vetu a dedeniu zo zákona prí- búda nová dedičská zmluva ako dvojstranný právny úkon pre prí- pad smrti. Nakoľko bude záväz- ná a aké ďalšie možnosti sa bu- dú dať využiť?

Dedičská zmluva bude mať prednosť pred závetom a umožní poručiťelovi zabezpečiť si napríklad doopatrovanie či rentu v starobe. Novinkou je aj takzvaný inštitút odkazu. Doteraz platilo, že dedič nadobudol podiel na celom majetku po zomrelom a zodpovedal aj za dlhy do výšky ceny nadobudnutého dedičstva. Nový zákonník zavádza inštitút odkazu, ktorý poručiťelovi umožní prenechať konkrétnu vec určitej osobe (odkazovníkovi) bez toho, aby sa táto osoba stala plnohodnotným dedičom a musela sa podieľať na uspokojovaní dlhov poručiťela z dedičstva.

3. Neopomenuteľní dediči

Menia sa aj nároky potomkov pri dedení zo závetu. Akým spôsobom?

Doteraz sa maloletým potomkom muselo dostať aspoň toľko, koľko predstavoval ich dedičský podiel zo zákona, a plnoletým potomkom aspoň polovica ich zákonného dedičského podielu. Po novom však platí, že maloletý potomok už nebude mať nárok na celý svoj zákonný podiel, ale iba na tri štvrtiny, a plnoletý potomok dostane namiesto polovice len jednu štvrtinu svojho zákonného podielu. Poručiťel tak získá podstatne voľnejšiu ruku pri nakladaní so svojím majetkom.

4. Správca dedičstva Dôležitou novinkou najmä pre ro- dinné firmy a podnikateľov je za- vedenie inštitútu správcu dedič- stva. Ako to má fungovať?

Poručiťel alebo súd tak bude môcť po novom určiť správcu dedičstva, ktorého úlohou bude spravovať podnik, obchodné podiely či majetkové hodnoty od momentu smrti poručiťela až do právoplatného skončenia dedičského konania. Predísť by sa tak malo ekonomickej paralýze podnikov.

5. Majetok manželov Nový Občiansky zákonník záro- veň nahrádza doterajšie bezpo- dielové spoluvlastníctvo manž- elov spoločným imaním manželov. V čom bude odlišné?

Spoločné imanie manželov priamo zahŕňa nielen aktíva, ale aj pasíva, teda dlhy. Zároveň prináša širší priestor na úpravu majetkových režimov medzi manželmi.

Odpovedá
Milan Ficek,
partner advokátskej kancelárie
Ficek & Partners

6. Najdôležitejšie zmeny Ktoré tri zmeny v novom kódexe považujete za najzásadnejšie pre bežného človeka?

Za najzásadnejšie považujem zjednotenie zmluvného práva pre občianske aj obchodné vzťahy, jasnejšie pravidlá pre bežné zmluvy a elektronickú komunikáciu a veľké zmeny v dedičskom práve. Prakticky sa ľudí dotkne aj jednotná trojročná všeobecná premľacia doba a väčší dôraz na platnosť právnych úkonov namiesto automatického hľadania neplatnosti. Dôležitá je aj dedičská zmluva, lebo umožní stabilnejšie plánovanie majetku po smrti. Návrh výslovne uvádza zjednotenie premľania, elektronickú komunikáciu, zmluvné právo a nové dedičské inštitúty.

7. Sprehľadnenie práva Zjednoduší podľa vás život tým ľuďom, ktorí sa v právnych otáz- kach neorientujú?

Čiastočne áno, najmä tým, že viac pravidiel bude v jednom kódexe, a nie roztrúsených v Občianskom zákonníku, Obchodnom zákonníku a osobitných predpisoch. Zároveň však nepôjde o „jednoduchý zákon“ pre laikov; rekodifikácia bude rozsiahla a prvé roky prinesú výkladové neistoty, už teraz ich tam vidím. Bežnému človeku pomôže skôr väčšia predvídateľnosť než to, že by si vedel všetko vyriešiť bez právnik. Predkladateľ sám uvádza cieľ

MAJETOK

Od 1. júla 2027 má vstúpiť do platnosti nový Občiansky zákonník, ktorý zmení pravidlá pri nakladaní s majetkom a jeho zabezpečení do budúcnosti. Týkať sa to bude nielen dedenia, majetku manželov, ale aj kúpy bytu či prípravy zmlúv.

sprehľadniť a zjednotiť súkromné právo.

8. Uzatváranie zmlúv Ako sa nový zákonník dotkne ta- kých situácií, ako je napríklad kú- pa auta, bytu či uzatváranie bež- ných zmlúv?

Pri kúpe auta alebo bytu bude dôležitejšie, či kupujúci postupoval primerane obozretné: overil stav veci, doklady, právne vady, kataster alebo verejný register. Pri bežných zmluvách návrh presnejšie upravuje, ako vzniká zmluva, keď je ponuka záväzná a ako sa pracuje s elektronickou komunikáciou. Významné je aj pravidlo, že všeobecné zmluvné podmienky sa majú stať súčasťou zmluvy len pri riadnom odkaze a možnosti oboznámiť sa s nimi, a prekvapivé ustanovenia sa zásadne neuplatnia, ak neboli výslovne prijaté.

9. Jasnejšie pravidlá Čo najdôležitejšie sa zmení špe- cifiky pre podnikateľov a ma- lé firmy?

Najdôležitejšie je odstránenie dualizmu medzi občianskym a obchodným záväzkovým právom, teda jednotnejší režim zmlúv. Pre malé firmy to znamená menej sporov o to, či sa použije Občiansky alebo Obchodný zákonník, jasnejšie pravidlá pre omeškanie, vady, zmluvné podmienky a štandardizované zmluvy. Návrh počítá aj so zjednotením občianskoprávnej a obchodnoprávnej úpravy niektorých zmluvných typov, napríklad kúpy a zmluvy o dielo.

10. Bežné transakcie Nový kódex zavádza pravidlo, že ak niekto nemá vedomosť o urči- tej skutočnosti len preto, že za- nedbal náležitú starostlivosť, uplatní sa princíp „musel vedieť“. Ako to zmení zodpovednosť ku- pujúcich a predávajúcich pri bež- ných transakciách?

Návrh pracuje s tým, že kto zanedbá náležitú starostlivosť, nie je dobromyseľný, a ak niečo nevie len preto, že si to neoveril, platí, že to „musel

vedieť“. Pri kúpe veci to môže znamenať, že kupujúci sa nebude môcť dovolávať vady, ktorú pri bežnej opatrnosti mal zistiť, najmä ak bola zjavná alebo vyplývala z okolností. Na druhej strane predávajúci nebude chránený, ak kupujúceho výslovne ubezpečil, že vec vadu nemá, alebo vadu listivo zatajil. Profesionál bude teda posudzovaný prísnejšie než bežný spotrebiteľ.

11. Spoločné imanie Dôležitou zmenou je nahradenie bezpodielového vlastníctva spo- ločným imaním manželov. Aký bude medzi nimi rozdiel?

Dôležité je najmä to, že návrh opúšťa tradičný pojem bezpodielového spoluvlastníctva manželov a pracuje so spoločným imaním manželov. Nejde však o úplnú revolúciu, lebo dôvodová správa výslovne uvádza, že táto časť v zásade zrkadlí súčasný právny stav. Praktický význam bude v jasnejšom pomenovaní majetkovej masy manželov, najmä pri dlhoch, podnikaní jedného z manželov a vysporiadaní po rozvoze alebo smrti.

12. Úprava vzťahov Odporúčali by ste ľuďom, aby si už teraz začali upravovať ma- jetkové vzťahy, alebo aby radšej počkali na nové pravidlá?

Odporúčal by som skôr audit než unáhlené podpisovanie nových dokumentov. Ľudia by si mali skontrolovať vlastníctvo nehnuteľností, dlhy, záložné práva, závet, darovania v rodine a dohody medzi manželmi či partnermi. Konečné zmluvné alebo dedičské nastavenie by som robil až podľa schváleného znenia a prechodných ustanovení. Pri väčšom majetku alebo rodinnom konflikte sa však oplatí pripraviť sa už teraz.

13. Kontrola dokumentov Čo by si ešte mali bežní občania, ale aj podnikatelia, skontrolovať alebo upraviť ešte pred účinnos- ťou zákonníka?

Skontrolovať treba najmä vlastnícke listy, záložné práva, vec-

né bremená, staré zmluvy, závet, darovacie zmluvy, pôžičky v rodine a majetkové dohody medzi manželmi. Pri podnikateľoch aj obchodné podmienky, vzorové zmluvy, splatnosti, úroky, ručenia a reklamačné pravidlá. Pri rodinách s majetkom je rozumné preveriť, či zamýšľané dedenie zodpovedá novým pravidlám o povinných podieloch.

Odpovedá
Štěpán Štarha,
partner advokátskej kancelárie
Havel & Partners

14. Možnosti dedenia Jednou z dôležitých noviniek je väčší priestor na zmluvné uspo- riadanie dedenia. V čom sa táto úprava najvýraznejšie odlišuje od súčasného právneho stavu?

Návrh nového Občianskeho zákonníka zavádza viacero nástrojov, ktoré sú v zahraničí bežné, no slovenské právo ich doteraz nepoznalo. Ide najmä o dedičskú zmluvu, zaopatrovaciu zmluvu, odkaz, príkaz, vzdanie sa dedičstva vopred bezodplatne či za odmenu (s vyplatením), či možnosť ustanoviť správcu dedičstva a vykonávateľa poslednej vôle. Okrem toho znižuje minimálny zákonný povinný podiel pre neopomenuteľných dedičov. Výsledkom je, že ľudia získajú väčšie možnosti plánovať medziľudské prenosy majetku a nástupníctvo, kontinuitu podnikania a predchádzať situáciám, keď dedičské spory ohrozia fungovanie firmy alebo správu majetku.

15. Dedičská zmluva Dôležité je zavedenie dedičskej zmluvy. V čom vidíte jej najväčšie pozitívum?

Po prvýkrát bude možné záväzne sa dohodnúť s budúcim dedičom na tom, kto a za akých podmienok nadobudne majetok po smrti poručiťela. Dnes možno takýto zámer vyjadriť len v záвете, ktorý je však kedykoľvek odvolateľný. Nová úprava mení tento „sľub“ na právne záväznú dohodu. Takýto nástroj teda dáva zmysel najmä tam, kde sa s budúcim dedičom spája aj konkrétne očakávanie alebo protiľplenie. Typicky pri generáčnej výmene v rodinnej firme, pri dlhodobej starostlivosti o rodiča alebo tam, kde sa jeden z potomkov podieľa na správe a budovaní majetku viac než ostatní. Významná môže byť pri plánovaní odovzdania majetku, pri predchádzaní sporom medzi dedičmi a zachovaní kontinuity správy majetku alebo podnikania.

16. Ďalšie nástroje Popri tom pribúdajú aj ďalšie ná- stroje prenechania majetku. Čo konkrétne ponúkajú?

Napríklad odkaz, teda možnosť prenechať konkrétnu vec (napríklad zbierku obrazov) vybranej osobe bez toho, aby sa stala dedičom a niesla dlhy. Ďalej príkaz, ktorým môže poručiťel uložiť dedičovi určitú povinnosť (napríklad nechať bývať v zdedenej nehnuteľnosti konkrétnu osobu či postarať sa o milované domáce zviera), zaopatrovacia zmluva pre prípady starostlivosti počas života, napríklad doživotnou finančnou rentou, ako aj možnosť určiť správcu dedičstva alebo vykonávateľa poslednej vôle.

17. Možné riziká Prináša navrhovaná úprava aj no- vé riziká? Môže sa stať, že si člo- vek uzatvorením dedičskej zmlu- vy výrazne obmedzí možnosť v budúcnosti zmeniť svoje roz- hodnutie?

Čo je výhodou z pohľadu istoty, je rizikom z pohľadu flexibility. Podstata dedičskej zmluvy je v jej záväznosti, a preto ju nebude možné jednostranne meniť či rušiť tak jednoducho ako závet. Práve v tom spočíva aj hlavné riziko dedičských zmlúv. Na druhej strane rovnaká záväznosť je zároveň jej najväčším prínosom. Ak sa človek zaviazal dedičskou zmluvou a zároveň v nej obmedzil nakladanie s určitým majetkom už počas svojho života, môže si významne zúžiť priestor na neskoršiu zmenu svojho rozhodnutia alebo aj na disponovanie s týmto majetkom.

18. Zmena pomerov To môže byť problém, ak sa ča- som zmenia rodinné vzťahy, ma- jetkové pomery alebo predstava o tom, komu má majetok pripad- núť. Čo bude dôležité?

Aby sa dedičská zmluva nebrala na ľahkú váhu a ako formálna náhrada závetu. Jej význam je dôležitý najmä v situáciách, keď je prioritou stabilita a dlhodobá predvídateľnosť majetkových vzťahov.

Odpovedá
Patricia Jamrišková
vedúca advokátka Havel
& Partners

19. Dosahy v praxi Predpokladáte, že nové pravidlá prispejú k zníženiu počtu dedič- ských sporov alebo, naopak, mô- žu priniesť nové typy súdnych konaní?

Pri dobre pripravených dedičských plánoch môžu nové nástroje znížiť počet konfliktov. Avšak celkovo predpokladáme, že počet dedičských sporov sa minimálne na začiatku zvýši a spory sa skomplikujú. Dnes súdy rozhodovali len o dvoch dedičských inštitútoch, v podstate o záвете a zákonnom dedení, pričom mali už ustálenú prax a výklad, to sa zmení. Pribudne väčšie množstvo nových právnych inštitútov, ktoré sa budú vzájomne rôzne kombinovať, čím vzniknú nové typy sporov, a to o to komplikovanejších. Zároveň možno predpokladať skomplikovanie, a tým aj predĺženie dedičských konaní. Nové pravidlá teda môžu znížiť časť tradičných sporov, ale zároveň vytvoria nový priestor pre sporovú prax. Z dlhodobého pohľadu však možno predpokladať, že kvalitne pripravené odovzdanie majetku pre prípad smrti prispeje k vyššej právnej istote a menšiemu počtu konfliktov.

20. Úprava pomerov Komu by ste v súvislosti s novými pravidlami odporúčali začať uva- žovať o úprave dedičských po- merv už teraz?

V prvom rade majiteľom rodinných firiem, podnikateľom a osobám s väčším majetkom. Práve v týchto prípadoch bývajú otázky nástupníctva najkomplikovanejšie a ich odklad môže po smrti vlastníka viesť k paralyzovaniu rozhodovania vo firme, sporom medzi dedičmi alebo dokonca k ohrozeniu samotného podnikania. (AST)